

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

שם השיעור: **For God is not a Man (Bemidbar 23:19): Bil'am, Blessing and Betrayal**

מספר שיעור: **191**

שם המרצה: **Rav Chanoch Waxman – chanochwaxman@gmail.com**

1 - במדבר כב: א-לח

(א) ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו: ס

(ב) וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי...

(ה) וישלח מלאכים אל בלעם בן בער פתורה אשר על הנחל ארץ בני עמו לקרא לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא יושב ממלי:

(ו) ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה כי עצום הוא ממני אולי אוכל נפה בו ואגרשנו מן הארץ כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר:

(ז) וילכו זקני מואב וזקני מדן וקסמים בידם ויבאו אל בלעם וידברו אליו דברי בלק:

(ח) ויאמר אליהם לינו פה הלילה והשבתי אתכם דבר פאשר ידבר יקנך אלי וישבו שרי מואב עם בלעם:

(ט) ויבא אלהים אל בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך:

(י) ויאמר בלעם אל האלהים בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי:

(יא) הנה העם יצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו:

(יב) ויאמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאר את העם כי ברוך הוא:

(יג) ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי מאן יקנך לתתי להלך עמכם:

(יד) ויקומו שרי מואב ויבאו אל בלק ויאמרו מאן בלעם הלך עמנו:

(טו) ויסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה:

(טז) ויבאו אל בלעם ויאמרו לו פה אמר בלק בן צפור אל נא תמנע מהלך אלי:

(יז) כי כבד אכבדך מאד וכל אשר תאמר אלי אעשה ולכה נא קבה לי את העם הזה:

(יח) ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי יקנך אלהי לעשות קטנה או גדולה:

(יט) ועתה שבו נא בזה גם אתם הלילה ואדעה מה יסף יקנך דבר עמי:

(כ) ויבא אלהים אל בלעם לילה ויאמר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואלך את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה:

(כא) ויקם בלעם בבקר ויחבש את אתנו וילך עם שרי מואב:

(כב) ויחר אף אלהים כי הולך הוא ויתיצב מלאך יקנך בדרך לשטן לו והוא רכב על אתנו וישני נערינו עמו:

(כג) ותרא האתון את מלאך יקנך נצב בדרך וחרבו שלופה בידו וניט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויב בלעם את האתון להטתה הדרך:

(כד) ויעמד מלאך יקנך במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה:

(כה) ותרא האתון את מלאך יקנך ותלחץ אל הקיר ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכתה:

(כו) ויוסף מלאך יקנך עבור ויעמד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל:

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

- (כו) **וַתֵּרָא הָאֱתוֹן אֶת מִלְאֲךָ יְקֹנֵק וַתִּרְבֹּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיַּחֵר אֹף בִּלְעָם וַיִּדַּע אֶת הָאֱתוֹן בְּמִקְלָ... (לא) וַיִּגַּל יְקֹנֵק אֶת עֵינָיו בִּלְעָם וַיֵּרָא אֶת מִלְאֲךָ יְקֹנֵק נֹצֵב בְּדָרְךָ וַחֲרָבוֹ שֶׁלָּפָה בְּיָדוֹ וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְאֹפְיוֹ... (לה) וַיֹּאמֶר מִלְאֲךָ יְקֹנֵק אֶל בִּלְעָם לֵךְ עִם הָאֲנָשִׁים וְאֶפְסָ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אֵדְבַר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תִּדְבַּר וַיִּלְךְ בִּלְעָם עִם שְׂרֵי בָלָק :**

2- תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יד עמוד ב

סידרון של כתובים : רות וספר תהלים, ואיוב ומשלי, קהלת, שיר השירים וקינות, דניאל ומגילת אסתר, עזרא ודברי הימים. ולמ"ד : איוב בימי משה היה, ליקדמיה לאיוב ברישא! אתחולי בפורענותא לא מתחלינן... ומי כתבן? משה כתב ספרו ופרשת בלעם ואיוב; יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה; שמואל כתב ספרו ושופטים ורות...

3- רש"י במדבר פרק כב פסוק כא

ויחבש את אתנו - מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה, שחבש הוא בעצמו. אמר הקדוש ברוך הוא רשע כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית כב, ג) וישכם אברהם בבקר ויחבוש את חמורו :

4- בראשית כב: א-יח

- (א) וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נָסָה אֶת אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי :
(ב) וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אֲהַבְתָּ אֶת יִצְחָק וְלֶךְ אֶל אֶרֶץ הַמִּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ :
(ג) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי יְעָרָיו אֹתוֹ וְאֶת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֲצֵי עֹלָה וַיִּקַּח אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים :
(ד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחוֹק...
(ט) וַיָּבִיאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבְנוּ שָׁם אַבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹף אֶת הָעֲצִים וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֲצִים :
(י) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת דָּו וַיִּקַּח אֶת הַמֵּאֲכָלֶת לְשַׁחַט אֶת בְּנֹו :
(יא) וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלְאֲךָ יְקֹנֵק מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי :
(יב) וַיֹּאמֶר אֵל תִּשְׁלַח דָּדְךָ אֶל הַנְּעָר וְאֵל תַּעֲשֶׂ לוֹ מְאוּמָה כִּי עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי יֵרָא אֱלֹהִים אֲתָה וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי :
(יג) וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחַר נֶאֱחָז בַּסַּבִּיב בְּקִרְנָיו וַיִּלְךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנֹו :
(יד) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא יְקֹנֵק יִרְאָה אֲשֶׁר יֹאמֶר הַיּוֹם בְּהַר יְקֹנֵק יִרְאָה :

(טו) וַיִּקְרָא מִלְאֲךָ יְקֹנֵק אֶל אַבְרָהָם שְׁנֵית מִן הַשָּׁמַיִם :

(טז) וַיֹּאמֶר כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם יְקֹנֵק כִּי יַעֲן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁבְתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ :

(יז) כִּי בָרַךְ אֶבְרָכָד וְהִרְבָּה אַרְבָּה אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוּל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם וַיִּרְשׂ זֶרְעֶךָ אֶת שְׁעַר אֲיֻבָיו :

(יח) וְהַתְּבַרְכֵנוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי :

5- דברים כג: ה-ו

(ה) עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבַמַּיִם בְּדָרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עָלֶיךָ אֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִפְתוֹר אַרְם נְהַרִים לְקַלְלָךָ :

(ו) וְלֹא אָבָה יְקֹנֵק אֱלֹהֶיךָ לְשַׁמֵּעַ אֶל בִּלְעָם וַיַּהַפֵּךְ יְקֹנֵק אֱלֹהֶיךָ לֵךְ אֶת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה כִּי אֲהַבְדָּ יְקֹנֵק אֱלֹהֶיךָ :

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

6- בראשית פרק כד: ג-ד, י

- (ג) ואֲשֶׁבִיעַד בִּיקְנוֹק אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ :
(ד) כִּי אֵל אֶרֶץ וְאֵל מוֹלְדֹתַי תִּלְדָּה וְלִקְחָתְךָ אִשָּׁה לִבְנֵי לִיצְחָק...
(ו) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיִּלְדָּה וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיִּקַּם וַיִּלְדָּה אֶל אַרְס נְהָרִים אֶל עִיר נְחוּר :

7- בראשית פרק יב: א-ח

- (א) וַיֹּאמֶר יְקִיָּק אֶל אַבְרָם לֵךְ מֵאֶרֶץ עֵוֶן וּמִמּוֹלְדֹתֶיךָ וּמִבֵּית אֲבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָרָאךָ :
(ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גָדוֹל וְאַבְרָכְךָ וְאֶגְדְּלָה שְׁמִי וְהָיָה בְּרַכָּה :
(ג) וְאַבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלְלְךָ אָאֵר וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה...
(ו) וַיַּעֲבֵר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׂכָם עַד אֶלוֹן מוֹרָה וְהַכְּנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ :
(ז) וַיֵּרָא יְקִיָּק אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְזָרְעֶךָ אֲתוֹן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיְבָרֵךְ שָׁם מִצְרַח לִיקְנוֹק הַנִּרְאָה אֵלָיו :
(ח) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהֵרָה מִקְדָּם לְבֵית אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה בֵּית אֵל מִיָּם וְהָעֵי מִקְדָּם וַיְבָרֵךְ שָׁם מִצְרַח לִיקְנוֹק וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְקִיָּק :

8- במדבר פרק כג: א-כט

- (א) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל בָּלַק בְּנֵה לִי בְזָה שְׂבָעָה מִזְבְּחוֹת וְהִכּוּ לִי בְזָה שְׂבָעָה פְּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִים :
(ב) וַיַּעַשׂ בָּלַק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בָּלַק וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ :
(ג) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלַק הַתִּיַּצֵּב עַל עֲלֹתֶיךָ וְאֶלְכָה אוֹלֵי יִקְרָה יְקִיָּק לְקַרְאֵתִי וְדַבֵּר מֵה יִרְאֵנִי וְהַגְדֵּתִי לָךְ וַיִּלְדָּה שְׂפִי :
(ד) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים אֶל בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת שְׂבָעַת הַמִּזְבְּחוֹת עֲרַכְתִּי וְאֶעֱלֶה פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ...
(ז) וַיִּשְׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן אַרְס וַיִּחַנְנִי בָלַק מְלֶכֶד מוֹאָב מִהַרְרֵי קְדָם לְכָה אֶרֶץ לִי יַעֲקֹב וּלְכָה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל :
(ח) מָה אֶקָּב לֹא קִבַּח אֵל וְמָה אֶזְעַם לֹא זָעַם יְקִיָּק :
(ט) כִּי מֵרֵאשִׁי צָרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְּבָעוֹת אֲשׁוּרֵנוּ הֵן עֵם לְבַדָּד יִשְׁכְּחוּ וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשְּׁבוּ :
(י) מִי מִנָּה עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסַּפֵּר אֶת רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל תְּמַת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתֵהִי אַחֲרֵיתִי כְּמָהוּ :
(יא) וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל בַּלְעָם מָה עֲשִׂיתָ לִי לְקַב אֵיבִי לְקַחְתִּיךָ וְהָיָה בְּרַכָּתְךָ :
(יב) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶת אֲשֶׁר יִשִּׁים יְקִיָּק בְּפִי אֲתוֹ אֲשַׁמֵּר לְדַבֵּר :
(יג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלַק לֵךְ לְכָה נָא אֲתִי אֶל מְקוֹם אַחַר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אֶפְסֵ קַצְהוּ תִרְאָה וְכָלוּ לֹא תִרְאָה וְקִבְּנוּ לִי מִשָּׁם :
(יד) וַיִּקְרָאוּ שְׂדֵה צְפִים אֶל רֵאשֵׁי הַפְּסָגָה וַיְבָרֵךְ מִזְבְּחוֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ :
(טו) וַיֹּאמֶר אֶל בָּלַק הַתִּיַּצֵּב כֹּה עַל עֲלֹתֶיךָ וְאָנֹכִי אֶקְרָה כֹּה :
(טז) וַיִּקְרָא יְקִיָּק אֶל בַּלְעָם וַיִּשָּׂם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל בָּלַק וְכֹה תִדְבֹר :
(יז) וַיָּבֵא אֵלָיו וְהִנּוּ נָצַב עַל עֲלֹתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֲתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלַק מֵה דָּבָר יְקִיָּק :
(יח) וַיִּשְׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוּם בָּלַק וּשְׁמַע הַאֲזִינָה עֲדִי בְּנֹ צֶפֶר :
(יט) לֹא אִישׁ אֵל וַיִּכְזַב וַיְבָרֵךְ אֲדָם וַיִּתְנַחֵם הַהוּא אֲמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יִקְרָא מִנָּה :
(כ) הִנֵּה בְרַד לְקַחְתִּי וּבְרַד וְלֹא אֲשִׁיבָנָה...

(כה) וַיֹּאמֶר בָּלַק אֶל בַּלְעָם גַּם קָב לֹא תִקְבְּנוּ גַם בְּרַד לֹא תִבְרַכְנוּ :

ימי עיון בתנ"ך תשע"ח

(כו) וַיַּעַן בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר יִדְבַר יִקְנֹךְ אֶתֹּךְ אֶעֱשֶׂה...
(כט) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל בָּלָק בְּנֵה לִי בָזָה שְׂבָעָה מִזְבְּחֹת וְהִכּוּ לִי בָזָה שְׂבָעָה פָּרִים וְשְׂבָעָה אֵילִם :

10 - במדבר פרק כד: א-י

- (א) וַיֵּרָא בַלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינָיו יִקְנֹךְ לְבָרְךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא הִלֵּךְ כְּפֶלַעַם בְּפֶלַעַם לְקִרְאֹת נְחֹשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל הַמַּדְבָּר פָּנָיו :
(ב) וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטֵי וַתְּהִי עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים :
(ג) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בַּלְעָם בְּנֹו בְעַר וּנְאִם הַגָּבֵר שְׂתֵם הָעֵין...
(ט) כָּרַע שָׁכַב פָּאָרִי וַיְכַלְבֵּיא מִי יִקְיָמֵנוּ מִבְּרַכֵּיךָ בְּרוּךְ וְאֶרְךָ אֲרוּר :
(י) וַיַּחַר אֵף בָּלָק אֶל בַּלְעָם וַיִּסְפֹּק אֶת כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל בַּלְעָם לָקֵב אִנִּי קִרְאֵתִיךָ וְהִנֵּה בְּרַכְתָּ בְּרַךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים :

11 - רש"י במדבר פרק כב פסוק כ-כב

ואך - על כרחך אתה הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה, ואעפ"כ וילך בלעם, אמר שמא אפתנו ויתרצה...
עם שרי מואב - לבו כלבם שוה :
כי הולך הוא - ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך :

12 - אבן עזרא במדבר פרק כב פסוק יט

...אם יטעון טוען ויאמר, אחר שאמר השם לא תלך עמהם (יב), איך אמר קום לך אתם (כ)? יש להשיב... ואחר שאמר השם לבלעם : לא תאור את העם (יב), מה צורך היה לו לומר : ואדעה מה יוסף ד' דבר? רק חשב בלבו מחשבה רעה, והשם אמר לו לך עם האנשים, רק השמר לך שלא תדבר רק מה שאומר לך. והעד על פירושי : ויחר אף אלהים כי הולך הוא (כב) :

13 - במדבר כה: א-ב

- (א) וַיִּשָּׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וַיַּחֲלֵהֶם לְזָנוֹת אֶל בְּנוֹת מוֹאָב :
(ב) וַתִּקְרָאנָן לָעָם לְזִבְחֵי אֱלֹהֵיהֶן וַיֹּאכְלֵהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לְאֱלֹהֵיהֶן :

14 - רש"י במדבר פרק כה פסוק א

לזנות אל בנות מואב - על ידי עצת בלעם...

15 - דברים רבה פרשת דברים פרשה א

ד"א אלה הדברים, טובה תוכחת מגולה (משלי כ"ז ה'), אלו תוכחות של מרע"ה, מאהבה מסותרת, זה בלעם הרשע שהיה מברך, והיה א' בלבו וא' בפיו, בא לומ' מה טובו אהליך מואב משכנותיך עמון, ופסק הקב"ה לצוארו, ואמ' מה טובו אהליך יעקב וגו', אבל משה היו תוכחותיו מגולות.